ISSN:2828-6235
Impact factor:13.77

International Journal of Literature and Language Studies(IJLLS)

MUSIQA MEROSI VA ZAMONAVIYLIK: O‘ZBEK MILLIY MUSIQASIDA INDIVIDUAL YONDASHUVLAR

Omonov Xasanxon Sulaymonovich
dotsent – Jizzax DPU
Omonovxasan354@gmail.com,
Tel: 90-515-48-60
Tojiqulov Hurbek Mahkam o’g’li
Jizzax DPU 2-kurs magistranti
doi:https://doi.org/10.5281/zenodo.24187002

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada o‘zbek milliy musiqa madaniyatining zamonaviy taraqqiyot bosqichlari, sohadagi eng dolzarb muammolar va kelajakdagi istiqbolli rejalar tahlil ostiga olingan. Tadqiqotda ijrochilik maktablari an’analari, ustoz-shogird munosabatlari tizimi, yosh ijodkorlar faoliyati hamda raqamli texnologik imkoniyatlarning milliy musiqaga ko‘rsatayotgan ta’siri yoritiladi. Shuningdek, ma’naviy merosni asrab-avaylash, sohaga innovatsion usullarni tatbiq etish hamda klassik va zamonaviy musiqiy yo‘nalishlarni o‘zaro uyg‘unlikda rivojlantirish bo‘yicha mualliflik takliflari ishlab chiqilgan.
Kalit so‘zlar: xalq musiqasi, maqom san’ati, ijrochilik mahorati, innovatsiya, raqamlashtirish jarayoni, madaniy meros, yosh musiqachilar, ustoz-shogird maktabi.

Аннотация. В данной научной статье исследуются современные этапы развития узбекского национального музыкального искусства, актуальные проблемы и будущие перспективы. В работе анализируются исполнительские традиции, система «устоз-шогирд», творчество молодых музыкантов и влияние цифровых платформ на музыкальную индустрию. Сформулированы предложения по сохранению культурного наследия, внедрению инновационных подходов и гармоничному развитию традиционных и новых музыкальных течений.
Ключевые слова: национальная музыка, маком, исполнительство, инновации, цифровизация, музыкальное наследие, молодые исполнители, традиция «устоз–шогирд».

Abstract. This scientific article analyzes the contemporary developmental stages, current challenges, and future prospects of Uzbek national musical art. The study explores performance traditions, the master-apprentice system, the creative activities of young musicians, and the impact of digital technologies on music. Furthermore, the author proposes recommendations for preserving cultural heritage, implementing innovative approaches, and harmoniously developing traditional and modern musical genres.
Keywords: national music, maqom, performance, innovation, digitalization, musical heritage, young musicians, master–apprentice tradition.

Sharq xalqlari musiqa madaniyatini yuksaltirish, uning o‘ziga xos ijtimoiy-badiiy nufuzini oshirish, o‘zbek va boshqa qardosh xalqlarning musiqiy boyliklarini qamrab olgan holda o‘zaro

ilmiy-ijodiy muloqot hamda hamkorlik ko‘priklarini mustahkamlash bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Yer yuzi xalqlari o‘rtasida madaniy aloqalarni kengaytirish, qadimiy ohanglarni kelajak avlod uchun asrash va madaniyatlararo muloqotni jadallashtirish maqsadida YUNESKO xalqaro tashkiloti tomonidan tan olingan, global musiqa olamining chinakam yirik forumiga aylangan “Sharq taronalari” xalqaro musiqa festivalining o‘rni beqiyosdir. Ushbu nufuzli anjumanning nufuzini yanada yuksaltirish, Sharq mamlakatlari musiqa an’analarini muhofaza qilish, xalqaro miqyosda ilmiy tadqiqotlar hamda qo‘shma izlanishlarni yo‘lga qo‘yish, davra suhbatlari, mahorat darslari va taqdimotlar orqali o‘zaro tajriba almashish tizimini kuchaytirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Ko‘p asrlik tarix davomida buyuk mutafakkirlar, shoir va olimlar, iste’dodli bastakorlar hamda xonandayu sozandalarning fidoiy mehnati va yuksak tafakkuri mahsuli o‘laroq sayqallanib kelayotgan ushbu betakror san’at turi nafaqat mintaqamizda, balki butun dunyoda yuksak e’tirofga sazovor bo‘lgan. O‘zbek mumtoz musiqasining cho‘qqisi hisoblangan “Shashmaqom” turkumining YUNESKO tomonidan insoniyatning nomoddiy madaniy merosi ro‘yxatiga kiritilishi buning eng yorqin isbotidir. Mamlakatimizda maqomchilik an’analarini ilmiy o‘rganish va amaliy boyitish yo‘nalishida tizimli islohotlar olib borildi. Xususan, o‘zbek “Shashmaqomi” notalarining mukammal nashr etilishi hamda ularga mos ravishda milliy kuylarning yuqori sifatli ovozli vositalarga muhrlanishi ulkan tarixiy-madaniy voqelikka aylandi. Bugungi kunda respublikamizda Yunus Rajabiy nomidagi Maqom ansambli, hududiy ijrochi jamoalar, O‘zbekiston davlat konservatoriyasidagi maxsus kafedralar hamda yangi tashkil etilgan Yunus Rajabiy nomidagi Maqom institutining faoliyati ushbu sohadagi fundamental izlanishlarga zamin yaratmoqda.[1]

Maqom — o‘zbek xalqi ma’naviy tafakkurining eng yuksak musiqiy ifodasidir. Oxirgi yillarda yosh ijodkorlar tomonidan qadimiy maqom namunalarining zamonaviy simfonik orkestrlar va estrada-guruhlari jo‘rligida yangicha talqinda ijro etilishi musiqiy hayotimizdagi eng yetakchi tendensiyalardan biriga aylandi. Bunday yondashuv o‘sib kelayotgan yosh avlod o‘rtasida milliy kuylarning ommalashishiga xizmat qilmoqda. O‘zbek milliy musiqa san’ati asrlar silsilasida shakllangan bebaho boylik bo‘lib, u xalqimizning o‘zligi, turmush tarzi, falsafiy qarashlari va estetik ideallarini o‘zida aks ettiradi. Biroq shiddatli globallashuv va madaniy integratsiyalar davrida ushbu nozik san’at turi muayyan tizimli muammolarga ro‘baro‘ kelmoqda.

Boshqa tarafdan, raqamli texnologiyalar asri, innovatsion dasturlar va global ijtimoiy tarmoqlar milliy san’atimizni xalqaro miqyosda targ‘ib qilishning mutlaqo yangi imkoniyatlarini ochib berdi. Masalan, maqom yo‘nalishi va folklor durdonalari YouTube, Spotify va boshqa striming platformalarida faol joylashtirib borilmoqda. Bu esa o‘zbek madaniyatining xalqaro auditoriyaga integratsiyalashuvini tezlashtiradi. Yosh kompozitorlar o‘z ijodiy ishlarida an’anaviy ohang tizimlarini zamonaviy janrlar bilan sintez qilishga intilmoqdalar. Pop, jazz, va elektron musiqiy oqimlarga maqom elementlarining mohirona kiritilishi musiqiy eksperimentlarning yangi sifat bosqichini yaratmoqda. Ta’lim tizimida ham ijobiy o‘zgarishlar kuzatilmoqda: oliy ta’lim

[1] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 26-fevraldagi “Musiqa madaniyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4214-sonli Qarori.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-noyabrdagi “O‘zbek milliy maqom san’atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3391-sonli Qarori.

muassasalarida milliy musiqa yo‘nalishidagi kvotalar kengaytirilib, o‘qitishning innovatsion va interaktiv metodikalari amaliyotga joriy etilmoqda. Bu esa kelajak vorislari uchun milliy qadriyatlarni asrab qolish kafolatidir.

Milliy Musiqa San’atidagi Tizimli Muammolar va Ularning Muqobil Yechimlari

Har qanahy millat o‘zining musiqiy merosi orqali o‘z tarixiy o‘tmishini, ruhiy dunyosini va qalb nidosini namoyon etadi. Bugungi kunda sohada mavjud muammolarni va ularni bartaraf etish yechimlarini quyidagicha guruhlash mumkin:

1. An’anaviy asarlarning unutilishi va tub mohiyatini yo‘qotish xavfi

Muammo konteksti: Ko‘plab qadimiy maqom yo‘nalishlari, lokal xalq qo‘shiqlari va dostonlar hanuzgacha to‘liq notaga olinmagan bo‘lib, faqat og‘zaki uslubda, avloddan-avlodga o‘tish orqali yashab kelmoqda. Tarixiy manbalarning raqamli va ommabop formatlarga o‘tkazilmaganligi yoshlarning ushbu merosdan uzilib qolishiga sabab bo‘lyapti. Agar musiqiy xazina zamonaviy tinglovchi qulog‘iga yetib bormasa, u tirik san’at bo‘lishdan to‘xtab, faqatgina arxiv eksponatiga aylanib qoladi.[2]

Yechimlar: Davlat va jamoat tashkilotlari hamkorligida ekspeditsiyalar tashkil etish, og‘zaki merosni zudlik bilan raqamli nota tizimiga o‘tkazish hamda ularning ochiq elektron bazalarini yaratish.

2. Ustoz-shogird an’anaviy maktabining zaiflashishi

Muammo konteksti: Qadimda har bir yosh sozanda yoki xonanda o‘z ustozidan faqat ijro texnikasini emas, balki chuqur ma’naviy-ruhiy tarbiyani, yashash falsafasini ham o‘zlashtirgan. Hozirgi kunda esa bu muqaddas aloqa ko‘pincha rasmiy o‘quv darslari yoki qisqa muddatli kurslar formati bilan cheklanib qolmoqda. Vaholanki, ustozning yonida nafaqat qo‘shiq aytish, balki san’atni bor borligicha sevish sirlari o‘rganiladi.

Yechimlar: Mahalliy hamda respublika miqyosidagi musiqa maktablarida an’anaviy ustoz-shogird tizimini moddiy va ma’naviy jihatdan rag‘batlantirishning maxsus davlat dasturlarini joriy etish, individual o‘qitish tizimini qo‘llab-quvvatlash.

3. Globallashuv va texnologik rivojlanishning ikki tomonlama ta’siri

Muammo konteksti: Internet va ijtimoiy tarmoqlar xorijiy ommaviy madaniyat mahsuli bo‘lgan musiqalarni juda tez tarqatmoqda. Bu jarayon yoshlarning milliy ohanglarga bo‘lgan e’tiborini chalg‘itadi. Raqamli platformalar musiqani keng yaysa-da, tijoriy maqsadlar yo‘lida uning badiiy saviyasini tushirib, ruhiy mohiyatini soddalashtirib yuborish holatlari uchramoqda.

Yechimlar: Milliy musiqani yoshlarbop zamonaviy formatlarda (professional kliplar, interaktiv podkastlar, kreativ remikslar) sifatli taqdim etish. Xalqaro tarmoqlarda milliy qadriyatlarni yoritayotgan musiqiy blogerlar va yosh ijodkorlar faoliyatini grantlar vositasida qo‘llab-quvvatlash.

4. O‘quv-uslubiy va metodik ta’minotdagi kamchiliklar

Muammo konteksti: Ko‘plab ixtisoslashgan oliy va o‘rta maxsus oquv yurtlarida milliy musiqa yo‘nalishi bo‘yicha zamonaviy darsliklar hamda metodik qo‘llanmalar tanqisligi

[2] Sobirov, S. S. (2024). O‘zbekiston milliy musiqa san’ati va rivojlanish tendensiyalari. Electronic Journal of Actual Problems of Modern Science, Education and Training, Toshkent, b. 54–58. https://doi.org/10.5281/zenodo.11669002
4.Dadayev, Sh. Sh. (2024). O‘zbek musiqa san’ati islohotlari va Shashmaqom. Word and Art Journal, Toshkent, b. 36–39. https://doi.org/10.5281/zenodo.10836893

sezilmoqda. Ta’lim tizimi ko‘proq quruq nazariy ma’lumotlarga tayanib qolgan bo‘lib, jonli amaliy ijrochilik darslariga yetarlicha soat ajratilmayapti.[3]

Yechimlar: Musiqa ta’limini tubdan modernizatsiya qilish, virtual ovaoz yozish studiyalari, AR/VR (to‘ldirilgan va virtual borliq) texnologiyalaridan foydalangan holda dars o‘tish amaliyotini yo‘lga qo‘yish.

5. San’atning tijoratlashuvi va yosh ijodkorlar imkoniyatlari

Muammo konteksti: Bugungi shou-biznes muhitida tez va oson daromad topish ilinjida yaratilayotgan, badiiy qimmati nihoyatda past bo‘lgan yengil-yelpi qo‘shiqlar haqiqiy milliy qadriyatlarning rivojlanishiga to‘sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, chinakam iqtidorli yosh ijodkorlar o‘zlarining yuksak g‘oyalarini moddiy yoki texnik muammolar sababli namoyish eta olmayaptilar.

Yechimlar: Sifatli, professional professional asarlar uchun maxsus davlat grantlari tizimini yo‘lga qo‘yish. Milliy estradani yuksak badiiy mezonlar asosida saralovchi mustaqil ekspertlar kengashini shakllantirish, yoshlar uchun musiqiy "start-up" loyihalarni moliyalashtirish.

Xulosa qilib aytganda o‘zbek milliy musiqa san’ati ulkan rivojlanish salohiyatiga ega. Biroq uning barqaror va sof holda kelajakka yetib borishi uchun zamon talablari bilan hamnafas bo‘lgan, shu bilan birga o‘z milliy ildizlaridan uzilmagan strategik yondashuv talab etiladi. Madaniy merosni asrash faqatgina hukumat yoki san’at ahli zimmasidagi ish emas — bu butun jamiyatning musiqiy savodxonligi va madaniyatini yuksaltirish orqali hal etiladigan umummilliy vazifadir. O‘zbek milliy musiqasi — bu shunchaki tovushlar yig‘indisi emas, balki millat qalbining chinakam aks-sadosidir. Ushbu noyob xazinani asrash va rivojlantirish har bir soha mutaxassisi, ijodkor hamda yosh tadqiqotchining muqaddas burchidir.

Foydalanilgan Adabiyotlar Ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 26-fevraldagi “Musiqa madaniyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4214-sonli Qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-noyabrdagi “O‘zbek milliy maqom san’atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3391-sonli Qarori.
3. Sobirov, S. S. (2024). O‘zbekiston milliy musiqa san’ati va rivojlanish tendensiyalari. Electronic Journal of Actual Problems of Modern Science, Education and Training, Toshkent, b. 54–58. https://doi.org/10.5281/zenodo.11669002
4. Dadayev, Sh. Sh. (2024). O‘zbek musiqa san’ati islohotlari va Shashmaqom. Word and Art Journal, Toshkent, b. 36–39. https://doi.org/10.5281/zenodo.10836893
5. Muminova, M. Yoshlarni badiiy-estetik rivojlanishida xalq musiqasining o‘rni. Журнал музыки и искусства. Manba: https://primedu.jspi.uz/index.php/art/article/view/2963

[3] Samijonova, R., & Mamadaliyev, A. (2024). Zamonaviy musiqaning bugungi hayotimizdagi o‘rni va ta’siri. Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o‘rni va rivojlanish omillari, Toshkent, b. 198–203. Manba: https://pedagoglar.org/index.php/04/article/view/4159
Muxtorova, O., & Umurzoqova, L. (2025). Musiqa san’ati va uning zamonaviy rivojlanish yo‘nalishlari. Theoretical Aspects in the Formation of Pedagogical Sciences, Toshkent, b. 132–133. Manba: https://www.econferences.ru/index.php/tafps/article/view/23651

6. Samijonova, R., & Mamadaliyev, A. (2024). Zamonaviy musiqaning bugungi hayotimizdagi o‘rni va ta’siri.
7. Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o‘rni va rivojlanish omillari, Toshkent, b. 198–203. Manba: https://pedagoglar.org/index.php/04/article/view/4159
8. Muxtorova, O., & Umurzoqova, L. (2025). Musiqa san’ati va uning zamonaviy rivojlanish yo‘nalishlari. Theoretical Aspects in the Formation of Pedagogical Sciences, Toshkent, b. 132–133. Manba: https://www.econferences.ru/index.php/tafps/article/view/23651
9. “Sharq Taronalari” xalqaro musiqa festivali tarixi va uning ahamiyati. Elektron manba: wikipedia.org (https://en.wikipedia.org/wiki/Sharq_Taronalari)
10. Qodirova, R. (2024). Globallashuv sharoitida O‘zbek musiqasi. San’at va zamon, Toshkent.
11. “O‘zbek milliy musiqa san’atining yangi tendensiyalari” mavzusidagi Respublika yosh olimlar, tadqiqotchi va magistrantlarning ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami. Toshkent, 2020.